

sli.« Protić je svoje ideje razvio i uobličio ih u svibnju 1920, u nacrt ustava nove države i nadao se, budući da je bio predstavnik vlade Kraljevine SHS, da će taj ustav postati osnova za izradu konačnog ustava jugoslavenske države. Međutim, vlada, na čelu s Nikolom Pašićem, načinila je druge osnove prvog ustava Kraljevine SHS te nije usvojila načela državnog uređenja koje je predložio Stojan Protić. Na kraju, autorica ističe neke aspekte pojave nacrtu ustava Stojana Protića, odnosno na što bi se morao svoditi istraživački posao vezan za ovu temu, i to: »mere podrške i uticaj koje je Protićeva politička alternativa imala u stranci« i »istraživanje stvarnih mogućnosti traženja, tačnije, pronalaženja sporazuma sa hrvatskim i slovenačkim građanskim strankama na bazi državnog uređenja koje je ovaj nacrt predviđao«. (A. VUKOVIĆ)

GESELLSCHAFT, POLITIK UND VERWALTUNG IN DER HABSBURGER-MONARCHIE 1830—1918, urednici Ferenc Glatz i Ralph Melville, Akademical Kiadó i Franz Steiner, Verlag, Budimpešta-Wiesbaden, 1987, str. 378. Zbornik radova Politika, društvo i uprava u Habsburškoj monarhiji 1830—1918 koju su uredili Ferenc Glatz i Ralph Melville vrijedna je knjiga koja sadrži niz studija mađarskih, austrijskih, jugoslavenskih, talijanskih i jednog američkog historičara, mahom nekadašnjih stipendista Instituta za evropsku povijest iz Mainza. Iako zbornik sustavno ne prati zbivanja u Monarhiji na cjelokupnom teritoriju u navedenom vremenskom rasponu, taj je nesklad s naslovom nadoknađen solidnom kvalitetom gotovo svih priloga koji se uglavnom ne ograničavaju na prikazivanje pojedinog vida određene problematike, već istraživačko pitanje svog rada uklapaju u strukturu cjelokupne Monarhije. Tako, prema se pojedine studije vrlo razlikuju po obuhvatnosti obrađene teme, pa primjerice Vasilije Krestić svoju pažnju usmjeruje tek na subvencionirani tisak na njemačkom jeziku u južnoj Ugarskoj nakon Austro-ugarske nagodbe, a Brigitte Mazohl-Wallnig analizira upravnu povijest lombardsko-mletačkog područja za neoapsolutizma, nijedan rad ne ostaje na pukoj činjeničkoj razini. S obzirom da većina radova uspijeva prikazati prožimanje različitih vidova složene društvene strukture, ovaj je zbornik vrijedan doprinos socijalnoj historiji koja u posljednje vrijeme i u nas nalazi sve više pobornika.

U ovoj kratkoj bilješci valja još spomenuti i dva važna pitanja kojima se radovi bave: problem mnogonacionalnosti Monarhije, posebice odnos prema nacionalnim manjinama u Ugarskoj, te proces prijelaza u građansko-industrijsko društvo koji je u pojedinim dijelovima Monarhije vrlo neravnomjerno tekao.

Zbornik sadrži slijedeće radove: Ferenc Glatz, »Ungarische Historiker — Historiker der Habsburgermonarchie«, Loránt Tilkovszky, »Adelige Opposition und Bauernaufstand und der Wiener Hof 1831—1832«, András Gergely, »Ugarns staatsrechtliche Stellung in der Habsburgermonarchie in den Aprilgesetzen von 1848«, Ronald E. Coons »Kübeck and the Pre-Revolutionary Origins of Austrian Neoabsolutism«, Brigitte Mazohl-Wallnig, »Überlegungen zu einer Verwaltungsgeschichte Lombardo-Venetiens im Neoabsolutismus«, Mirjana Gross, »Die Rolle der Eliten in der Modernisierung Nordkroatiens von den fünfziger bis zu den achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts«, Miklós Stier, »Die technische Intelligenz und die Fragen der bürger-

lichen Umgestaltung zur Zeit des Ausgleichs in Ungarn 1865—67«, Éva Somogyi, »Die Reichsauffassung der deutschösterreichischen Liberalen in den siebziger Jahren des 19. Jahrhunderts, Attila Pók, »Neue Staatsstruktur des Habsburgerreiches — neues Verwaltungssystem nach dem Ausgleich in Ungarn«, Péter Hanák, »Verbürgerlichung und Urbanisierung. Ein Vergleich der Stadtentwicklung Wiens und Budapests«, Franc Rozman, »Die Südslawische Sozialdemokratische Partei (JSDS) und die slowenische Nationale Frage«, Vasilije Krestić, »Die subventionierte deutschsprachige Presse in Südungarn im Zeitalter des Dualismus«, Marina Cattaruzza, »Die Migration nach Triest von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zum Ersten Weltkrieg«, Janko Prunk, »Die slowenisch-kroatischen Beziehungen vor und im Ersten Weltkrieg«, Zoltán Szász, »Die Ziele und Möglichkeiten der ungarischen Regierungen in der Nationalitätenpolitik im 19. Jahrhundert«, Andrej Mitrović, »Die Balkanpläne der Ballhausplatz-Bürokratie im Ersten Weltkrieg (191—41916)«, Ferenc Glatz, »Die Habsburgermonarchie und die Geschichtsschreibung. Ein historiographischer Ausblick.« (ISKRA IVELJIĆ)

LJUBO BOBAN, »HRVATSKA U DIPLOMATSKIM IZVJEŠTAJIMA IZBJEGLIČKE VLADE 1941—1943.«, sv. 1—2, ZAGREB 1988. Povijesna građa najbolji je temelj za svako proučavanje i interpretaciju povijesnih događaja — to se odavno zna. Naravno, prema njoj se treba odnositi znanstveno, upotrebljavati je kritički, uspoređivati ju s drugim objavljenim i nepubliciranim materijalima kako bi se utvrdila što točnija povijesna istina. Tome cilju u znatnoj mjeri pridonijet će i dvije nove knjige akademika Ljube Bobana — treba reći već na početku. Naime, u zadnjih dvadesetak godina taj zagrebački sveučilišni profesor razvio se u jednoga od naših plodnijih i najpoznatijih historičara. U svojim ediranim knjigama, u nizu studija i članaka čiji sadržaji govore o našoj najnovijoj povijesti, Lj. Boban osvijetlio je niz pitanja čija je važnost kapitalna za život jugoslavenskih naroda i narodnosti u doba stare Jugoslavije i u vrijeme NOB-a. Uz to, Lj. Boban je i strasteni polemičar (npr., jednu od zadnjih, više nego živih, polemika vodio je u vezi s brojem stradalih u Jasenovcu, odnosno s brojem poginulih Srba u tzv. NDH). I po toj osobitosti Boban je rijetka pojava u našoj historiografiji.

Međutim, u posljednje se vrijeme taj historičar osobito orijentirao na sakupljanje i objavljivanje povijesnih izvora, i to iz vremena drugog svjetskog rata, posebice onih dokumenata izbjegličke kraljevske jugoslavenske vlade koji govore o Hrvatskoj u ratnom periodu — od 1941. do 1943. godine. Već je jednu zbirku dokumenata objavio 1985, a zatim 1988. godine, edirao je još dvije knjige, i to pod naslovom: »Hrvatska u diplomatskim izvještajima izbjegličke vlade 1941—1943« (u izdanju zagrebačkog »Globusa« i Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, str. 337 i 381).

Dokumenti koji su publicirani u te dvije knjige podijeljeni su u četiri grupe — prva donosi izbor građe iz kraljevskih vladinih izbjegličkih diplomatskih predstavništva, i to u Vatikanu, Bernu, Zürichu, Madridu, Lisabonu i Stochlomu. Druga daje materijal koji je nastao u Jeruzalemu, Ankari, Carigardu i Kairu, treća daje izvore iz Buenos Airesa, Montevidea i Rio de Janeira, dok su u četvrtu cjelinu uvrštena pisma i izvještaja S. Jakšetovića iz Züricha. Dokumenti izabrani za objavljivanje puni su dragocje-